

НЕВІДОМИЙ ПЕРЕКЛАД “ЗАПОВІТУ” ТАРАСА ШЕВЧЕНКА ВЕРХНЬОЛУЖИЦЬКОЮ МОВОЮ

Початком серболужицько-українських літературних взаємин дослідники вважають 30-ті–40-ві роки XIX ст.: перші безпосередні контакти обох літератур вони тісно пов'язують з епохою національного відродження слов'янських народів, яке спонукало їх до взаємопізнання і взаємопідтримки¹. До того часу окремі відомості про Україну і духовне життя українців потрапляли в Лужицю передусім через німецькомовні публікації, зокрема переклади українських народних пісень, наукові розвідки і дослідження про українську народну словесність і літературу². Факти зацікавлення німецьких науковців Україною та українською культурою, а також інформація про Україну в німецьких енциклопедіях та словниках ставали відомими лужицьким культурним діячам та науковцям і таким чином закладали підґрунтя для розвитку вже безпосередніх серболужицько-українських культурних взаємин.

Відомості про Україну потрапляли в Сербську Лужицю також завдяки діячам чеської науки та літератури кінця XVIII–XIX ст. Науковий та літературний дорожок Й.Добровського, П.-Й.Шафарика, Ф.Палацького, Ф.Л.Челаковського, К.Я.Ербена, Б.Немцовой та ін., які у своїх працях порушували питання української літератури, фольклору, історії, були добре відомі культурній громадськості Лужиці. Студенти-лужичани, що навчалися в Празі, зокрема у знаній Лужицькій семінарії, після повернення на батьківщину пропагували слов'янські літератури, в тому числі українську³.

З життям і творчістю Т.Шевченка лужицькі серби ознайомилися завдяки публікаціям у німецькому журналі “Jahrbücher für slawische Literatur, Kunst und Wissenschaft” (“Щорічник слов'янських літератур, мистецтва та історії”), який видавав у Лейпцігу лужичанин Я.П. Йордан (1818–1891). У 1843 р. у першому номері зазначеного видання він помістив замітку про поему Т.Шевченка “Гайдамаки”⁴ – це

¹ Див., наприклад: *Моторний В.* Причинки до історії українсько-лужицьких культурних взаємин (XIX–середина XX ст.) // *Lětopis (Budyšin)*. 1997. Zeš. 1. S.255–265; *Чорний В.* Серболужичани на сторінках “Слаянського світу” Д. Дорошенка // *Питання сорабістики. VI–VII Міжнародні сорабістичні семінари.* Львів, 1999. С.43–49.

² Детальніше див.: *Моторний В., Гнатюк М., Фелькель М., Лазор О.* Українсько-лужицькі культурні та літературні зв'язки XIX ст. // *Лужицькі серби (посібник з народознавства) / За заг. ред. В. Моторного та Д. Шольце.* Львів, 1997. С.228–237.

³ *Petr J.* K otázce ukrajinsko-lužickosrbských kulturních styků // *Slavia (Praha)*. 1964. Roč. XXXIII. Seš.2. S.301–303.

⁴ Детальніше див.: *Зиморя М.І.* Роль Я.П.Йордана в історії міжслов'янських взаємин (40–70-ті роки XIX ст.) // *Проблеми слов'янознавства.* Львів, 1990. Вип. 41. С.117–118; *Вовчак А.* Роль Яна Петера Йордана у формуванні інтересу до української народознавчої традиції у німецькомовному середовищі середини XIX ст. // *Питання сорабістики. XI Міжнародний сорабістичний семінар.* Львів, 2002. С.63–79; *Вовчак А.Я.* П.Йордан та українська народна пісня у світі // *Питання сорабістики. Десятий Міжнародний сорабістичний семінар.* Львів, 2005. С.63–69.

була, по суті, перша згадка про українського поета поза межами Російської імперії⁵. З інформації, вміщеної у наступному номері часопису, читачі довідалися про інші поезії Т.Шевченка та про вихід у світ другої частини українського літературно-художнього альманаху “Молодик” (1843).

Ще одним популяризатором творчості Т.Шевченка серед німців і лужичан був Я.А.Смолер (1816–1884), який міг особисто спілкуватися з українським поетом, коли у лужицьких справах відвідував Росію у 1859–1860 рр. і тривалий час жив у Санкт-Петербурзі⁶. 1862 р. у першому номері “Zeitschrift für slawische Literatur, Kunst und Wissenschaft” (“Щорічник слов’янських літератур, мистецтва та історії”) Я.А.Смолер опублікував повідомлення про вихід у Києві збірки творів Т.Шевченка польською мовою, а в 1864 р. – переклад німецькою мовою статті І.Ханенка про розвиток української мови і літератури, в якій згадано також Т.Шевченка і прокоментовано його твори⁷.

Поширенню відомостей про Т.Шевченка серед свого народу сприяв і лужичанин Я.А. Голан (1882–1948), який у 70–80-х роках XIX ст. учителював в Україні, багато подорожував її землями і написав кілька цікавих нарисів про український народ. У 1897 р. М.Бедрих-Радлюбін (1859–1930) у журналі “Łužica” (“Лужиця”) надрукував свій переклад поетичного твору Т.Шевченка “Тополя”. Джерелом для його перекладу стали поезії Т.Шевченка, видані чеською мовою в Празі⁸.

У часи нацизму історична доля українського народу стала для серболужичан своєрідним символом нездоланності народного духу. У статті “Іноземці та їхня боротьба за визнання”, вміщеній у газеті “Serbske nowiny” (“Сербська газета”) від 16 грудня 1936 р., йшлося, зокрема, про розвиток української культури та літератури у часи заборони її царським урядом та про поета Т.Шевченка, який писав свої твори для народу й батьківщини. Наприкінці 30-х років XX ст. націонал-соціалісти заборонили і знищили лужицьку періодику. Тому нові публікації, присвячені Т.Шевченку, з’явилися у Лужиці вже після Другої світової війни.

У 1949 р. газета “Nowa doba” (“Нова доба”) надрукувала на своїх сторінках підписаний абрєвіатурою SNB матеріал, присвячений 135-річчю від дня народження українського поета. У ньому подано короткий огляд життєвого й творчого шляхів Кобзаря та високо оцінено значення його доробку для розвитку українського мистецтва й української літературної мови⁹.

Дещо згодом з публікацією, присвяченою Т.Шевченку, виступила у журналі “Rozhled” (“Огляд”) лужицька славістка Л.Гайнец. Стаття дослідниці “Сини мої, гайдамаки...” розпочиналася словами, що, на нашу думку, визначили її загальну спрямованість та були близькими й самим лужичанам: “Поет вийшов з народу і все своє життя залишався вірним йому. Він був свідомим речником долі українців та борцем за їхні

⁵ Див., наприкл.: *Hajnes L. Hajdamacy – moji synojo...*: K woromnjeću 100. posmjertnin T. G. Šewčenka, wulkeho syna wukrajinskeho luda // *Rozhled* (Budyšin). 1961. čo. 2–3. S. 83–86; *Гримич В.Г.* Серболужицька література і Т.Г. Шевченко // *Шевченківський словник*. У 2-х т. Київ, 1977. Т. 2. С. 206–207; *Трофимович К.* Серболужицька література і Україна // *Українська література в загальнослов’янському і світовому літературному контексті*. Київ, 1987. Т. 2. С. 298.

⁶ *Фелькель М.* Тарас Шевченко в Лужиці: нові аспекти і факти // *Проблеми слов’янознавства*. Львів, 1994. Вип. 46. С. 25–31.

⁷ *Гримич В.Г.* Серболужицька література і Т.Г. Шевченко // *Шевченківський словник*. Т. 2. С. 206.

⁸ *Трофимович К.* Серболужицька література і Україна // *Українська література в загальнослов’янському і світовому літературному контексті*. Київ, 1987. Т. 2. С. 291–304; *Petr J.* K otázce ukrajinsko-lužickosrbských kulturních styků // *Slavia* (Praha). 1964. Roč. XXXIII. Seš. 2. S. 301–303; *Mlynk J.* Jan Arnošt Holan – serbski kublar ruskeje mlodžiny // *Serbska šula* (Budyšin). 1966. Čo. 4. S. 187–192; Čo. 5. S. 230–236; *Фелькель М.* Тарас Шевченко в Лужиці: нові аспекти і факти // *Проблеми слов’янознавства*. Львів, 1994. Вип. 46. С. 25–31.

⁹ *Taras Šewčenko, wulki wukrajinski basnik (1814–1861)* / SNB // *Nowa doba*. čo. 31. 1949.

права. Шевченко – голос українських сердець та прагнень, снів та намагань¹⁰. Зазначимо принагідно, що під таким кутом зору завжди підходили до вивчення творчості Т.Шевченка й українські науковці. Великий поет – це поет народний, це людина, що з найбільшою силою, повнотою та яскравістю висловлює найзаповітніші думи, прагнення й надії свого народу, це плоть від плоті і кістка від кістки його¹¹. Урахування та висвітлення подібного моменту дало змогу Л.Гайнець розкрити перед лужицькою аудиторією динамізм інтелектуального та емоційного життя Т.Шевченка, висвітлити мотиви та історію створення поеми “Гайдамаки”, в якій він спрагло шукав істини, простежував у долях окремих людей та у долі усього народу біль безправства та неволі, розпачу та смутку, знівченого життя, голос потоптаної й пробудженої гідності та силу непокори, нездоланність людського духу та буйну волелюбність.

Назвавши поему найбільшим та найвизначнішим твором письменника, літературознавець відзначила, що під пером Т.Шевченка ожили герої сильної волі, справжні захисники рідного краю, носії народної правди і честі¹². Оспівування свободи, уславлення її як неодмінної передумови поступу, добробуту й щастя людей відчувається, на думку Л.Гайнець, і в багатьох інших баладах, думах, історичних та ліричних піснях українського поета. Зазначимо також, що у 1961 р. дослідниця виголосила доповідь на вечорі, що відбувся у Лейпцігському університеті і був присвячений 100-річчю від дня смерті Т.Шевченка¹³.

У 1964 р. в перекладі лужицького поета, відомого бібліографа і літературознавця Ю.Млинка (1927–1971) на сторінках серболужицького журналу “Rozhľad” уперше опубліковано переклад “Заповіту” Т.Шевченка¹⁴. На сьогоднішній день лужицьким читачам, крім цього вірша, відомі лише згадане вище відтворення “Тополі”, окремі рядки поем “Гайдамаки”¹⁵, “Катерина”¹⁶ та поезії “Я не нездужаю, нівроку”¹⁷, які з’явилися в одному з нарисів циклу “Подорож на схід” нижньолужицького письменника Ю.Коха і стали своєрідними ілюстраціями до його намагання збагнути Кобзаря у загальнолюдському контексті.

Нещодавно в архіві* професора Львівського університету К.Трофимовича (1923–1993) виявлено лист від Міхала Навки (1885–1968), датований 8 червня 1966 р. У ньому знаний серболужицький письменник та культурний діяч проаналізував текст перекладу “Заповіту”, здійсненого Ю.Млинком, і знайшов у ньому кілька помилок, які вкотре підтвердили його думку про те, що молоде лужицьке покоління дедалі менше дбає про гарну й правильну мову. виправданням для Ю.Млинка, як зазначено в листі, може бути лише те, що основною його спеціальністю була германістика. У сім’ї він навчився розмовного варіанту рідної мови, а її літературну норму опановував паралельно з вивченням німецької мови в Лейпцігському університеті.

Перш ніж детальніше зупинитися на цих помилках, зазначимо, що нам ще не відомо, в якому саме виданні уміщено переклад, проаналізований М.Навкою в листі до К.Трофимовича. Дописувач згадав лише те, що текст розміщено на 115-й і 116-й сто-

¹⁰ *Hajnes L.* “Hajdamacy – moji synojo” // *Rozhľad* (Budyšin). 1961. č.2–3. S. 83.

¹¹ *Рильський М.* Нова українська поезія дожовтневих часів // *Антологія української поезії* (в чотирьох томах). Т. 1. Київ, 1958. С.24.

¹² *Hajnes L.* “Hajdamacy – moji synojo” // *Rozhľad* (Budyšin). 1961. č.2–3. S. 84.

¹³ *Фелькель М.* Тарас Шевченко в Лужиці: нові аспекти і факти. С.29.

¹⁴ *Šewčenko T.* Wotkazanje / Taras Šewčenko; přeł. J. Mlynk // *Rozhľad* (Budyšin). 1964. č.3. S. 73.

¹⁵ *Koch J.* Pola Tarasa Šewčenka a Zaporožskich kozakow // *Pučowanje k ranju*. Budyšin, 1969. S.50–51.

¹⁶ *Ibid.* S.52.

¹⁷ *Ibid.* S.54.

* Архів із понад 700 листами К.Трофимовичу від лужицьких діячів культури, науки та мистецтва зберігає вдова професора – Неоніла Трофимович.

рінках. “Заповіт” же, відтворений Ю.Млинком, надруковано на 73-й сторінці третього номеру часопису “Rozhľad” за 1964 р. Більше того, лише цю публікацію зареєстровано у ґрунтовній “Сербській бібліографії”¹⁸ та згадано у студії К.Трофимовича “Серболужицька література і Україна”¹⁸. В оприлюдненій журналом версії вірша не виявлено також ряду хиб, на які вказав у листі М.Навка.

Так, у п’ятому та сьомому рядках[□] перекладу Ю.Млинка немає дієслова *tohl*, яке треба писати як *móhl*. На думку М.Навки, замість дієслова, поданого автором перекладу в дев’ятому рядку, було б доцільніше вжити дієслово *wotnjese*. У тексті, надрукованому в журналі “Rozhľad”, бачимо саме це дієслово. У листі також зазначено, що в сьомому рядочку на 116-й сторінці^{□□} треба писати “*spožćće* (*spožćće* (*rožćić* = *rožitćić* = *rožćić* – *spožćić*)). Але у зазначеному перекладі Ю.Млинка використано лексему *spožćće*.

Крім зазначених невідповідностей, між тим, про що йдеться в листі М.Навки, і тим, що надруковано на сторінках часопису “Rozhľad”, існують також інші моменти, на підставі яких можна припускати факт публікації більш ранньої версії перекладу Ю.Млинка. Так, у чотирнадцятому рядку закінчення *-ej* давального відмінка слова *bóh* треба замінити, за твердженням М. Навки, на *-u* і написати це слово з великої літери: *Bohu*.

Зазначимо, що граматики верхньолужицької мови у більшості випадків вимагають у давальному відмінку однини іменників чоловічого роду закінчення *-ej* і дуже рідко *-u*¹⁹. І все ж слухність зауваження М.Навки не викликає сумніву. Лужицький поет був добре обізнаний з правописом християнської лексики. У 1936 р. він опрацював і видав рідною мовою основний богослужбовий текст католицької церкви “*Missale Romanum*” (“Римський міссал”), а з 1950 р. по 1960 р. був редактором журналу “*Katolski Posol*” (“Католицький Посланець”). Точку зору М.Навки поділяв також знайомий лужицький мовознавець Г.Шустер-Шевц. За його спостереженнями, закінчення *-u* в давальному відмінку однини верхньолужицьких іменників чоловічого роду час від часу трапляється в казках та творах письменників старшого покоління, а обов’язковим воно є лише для слова *Bóh*²⁰. Використання закінчення *-ej* у перекладі Ю.Млинка можна пояснити не незнанням правопису, а очевидним порушенням римування зі словом *wrohej*, яким закінчується шістнадцятий рядок.

Аналіз перекладу Ю.Млинка спонукав М.Навку подати в листі до К.Трофимовича власне поетичне бачення Шевченкового “Заповіту”^{**}. Завдання створити ще одну версію перекладу вірша було не з легких навіть для такого майстра поетичного слова, як М.Навка. З одного боку, йому, як і Ю.Млинку, довелося долати труднощі, зумовлені різними системами віршування в українській та

□ “*Serbska bibliografija = Sorbische Bibliographie*” – покажчик, що з 1959 р. виходить у Будишині (нім. Баутцені) окремими книгами і містить інформацію про історію, мову, літературу та культуру лужичан їх рідними, а також іноземними мовами.

¹⁸ Трофимович К.К. Серболужицька література і Україна // Українська література в загальнослов’янському і світовому літературному контексті: У 5-ти т. Т.2. Київ, 1987. С.299.

□* Тут і далі див. пронумеровані нами рядки в Додатку Б.

□** Він відповідає 23-му рядку Додатку Б.

¹⁹ Див., наприклад: *Wowčerk P. Kurzgefasste obersorbische Grammatik. Berlin–Leipzig, 1951; Wowčerk P. Kurzgefasste obersorbische Grammatik. Phonetik und Morphologie = Krótka hornjoserbska gramatika. Fonetika a morfologija. Berlin, 1955; Gramatika hornjoserbskeje spisowneje řeče přitomnosće. Morfologija = Grammatik der obersorbischen Schriftsprache der Gegenwart. Morphologie / Verfaßt von Helmut Faßke unter Mitarbeit von Siegfried Michalk. Bautzen, 1981; Трофимович К.К. Серболужицька мова. (Лекції для студентів філологічного факультету). Львів, 1964.*

²⁰ Šewc H. Gramatika hornjoserbskeje řeče. Fonetika a morfologija. Budyšin, 1968. S.73.

□ Див. Додаток Г до цієї статті.

верхньолужицькій мовах^{*□}, з другого – уникати небезпеки потрапити під вплив уже існуючого тексту і переспівати його, а не відтворити оригінал належним чином.

Ю.Млинку і М.Навці вдалося подолати розбіжності у системі віршування мови оригіналу та мови перекладу й зберегти мелодику “Заповіту” різними шляхами. Ю.Млинк, попри властиве силабічний версифікації суміжне римування, відтворив перехресне римування оригінального тексту. М.Навка, натомість, передав організацію Шевченкової поезії повторенням складів, цезурою^{*□□}. Саме це дало йому змогу створити текст, що точніше відтворює оригінал^{*□□□}. У М.Навки, на нашу думку, більш вдало, ніж у Ю.Млинка, передані сильні позиції в композиційній побудові: *поховайте на Україні милій / pochowajće na lubej Ukrainje / pochowajće w ukrainskej zemi; Як понесе з України у синєє море кров ворожу / Hdyž wotnjese (wón) z Ukrainy do módreho morja njeprěčelsku krej / Hdyž wón wotnjese do morja njeprěčelsku krej nam z Ukrainy; Поховайте та вставайте, кайдани порвите / Pochowajće mje. Na stańće, puta roztorhajće / Położće mje. A so zběhńće, roztorhajće puta* та ін.

Щоправда, у першій з двох своїх приміток до перекладеної поезії М. Навка зазначив, що опустив “атеїстичні слова”. Лужицький поет сприйняв їх як такі насамперед із суб’єктивних причин, оскільки був людиною глибоко віруючою. Крім того, через брак інформації про Т.Шевченка у Лужиці та й загалом у Німеччині²¹ він не міг знати, що Т.Шевченкове звинувачення Бога український читач ніколи не сприймав як його заперечення. Навіть тоді, коли таку думку активно нав’язувала радянська критика. Вважаємо, що саме з цієї причини опущення М.Навкою так званих “атеїстичних слів” та надання їм лагіднішого змісту Ю.Млинком не змогли зашкодити “духу” оригіналу при відтворенні його іншою мовою.

Отже, через майже півстоліття ми отримали можливість познайомитися ще з однією іншомовною версією відомого твору Т.Шевченка. Версією, художня цінність якої, на нашу думку, є безперечною. Якщо б вона була опублікована своєчасно в одному з лужицьких або українських видань, то, імовірно, нижньолужицький переклад “Заповіту”^{****} Ю.Коха виглядав би не як копія перекладу Ю.Млинка, точніше – переклад з перекладу, а зовсім інакше.

□* Українській мові властиве силабо-тонічне віршування, а верхньолужицькій з постійним наголосом на першому складі – силабічне.

□** Див. підкреслене нами в Додатку Г.

□*** Див. перший, третій та шостий катрени оригінального тексту та текстів у Додатках Б і Г.

²¹ Лужицький літературознавець М.Фелькель у статті “Тарас Шевченко в Лужиці: нові аспекти і факти”, яка побачила світ у 46-му випуску збірника “Проблеми слов’янознавства” за 1994 р., назвав причиною цього незнання української мови. Він також звернув увагу на те, що тривалий час процес ознайомлення лужицьких читачів, зокрема студентства, з українською літературою гальмувався й освітянськими установами НДР: “Для прикладу наведу такі факти: якщо в “Сербовці” в Празі лужицькі студенти цікавилися українською літературою (Я.Шолта у 1888 р. виголосив доповідь “Т.Шевченко і його поезія”), то студенти Лейпцігського університету довгий час не чули з кафедр ані слова про Кобзаря” [С.31].

**** Див. Додаток В.

<i>Додаток А</i>	<i>Додаток Б</i>	<i>Додаток В</i>	<i>Додаток Г</i>
Тарас Шевченко ЗАПОВІТ	Taras Šewčenko WOTKAZANJE	Taras Šewčenko WOTKAZ	Taras Šewčenko WOTKAZANJE
<p>Як умру, то поховайте Мене на могилі, Серед степу широкого, На Вкраїні милій,</p> <p>Щоб лани широкополі, І Дніпро, і кручі Було видно, було чути, Як реве ревучий.</p> <p>Як понесе з України У синє море Кров ворожу... отойді я І лани, і гори –</p> <p>Все покину і полину До самого бога Молитися... а до того Я не знаю бога.</p> <p>Поховайте та вставайте, Кайдани порвіте І вражою злою кров'ю Волю окропіте.</p> <p>І мене в сем'ї великій, В сем'ї вольній, новій, Не забудьте пом'янути Незлим тихим словом.</p>	<p>1. Hdyž ja wumru, pochowajće 2. mje na chołmje w stepje. 3. Mi w ukrainskej zemi dajće 4. wotpočnyć najlěpje.</p> <p>5. Zo <u>móhl</u> šěroko ja widžeć 6. hona, Dnjepra brjohi, 7. zo <u>móhl</u> šum ja rěki słyšeć, 8. widžeć jeho zmohi.</p> <p>9. Hdyž wón <u>wotnjese</u> do morja 10. njepräčelsku krej nam 11. z Ukrainy, tehdy <u>so</u> ja 12. kraja hakle <u>wzdawam</u>.</p> <p>13. Wšitko spušču a chcu lećeć 14. hač k samemu <u>bohej</u>; 15. doniž <u>nochce</u> wo nas wědžeć, 16. pomha drje wón wrohej.</p> <p>17. Położće mje. A so zběhńće, 18. roztorhajće puta, 19. z kreju njepräčelow zmyjće 20. ze swobody bruda.</p> <p>21. Potom w swobodnym zas kraju 22. bratrowstwa b'dže koło. 23. W nim mi druhy <u>spožčće</u> – praju – 24. dobru mysl, słowo.</p> <p><i>Hornjoserbsce přel. Jurj MLYŇK</i></p>	<p>Gaž ja wumru, zakopajšo mě na gorce w stepje, mě w ukrainskej zemi dajšo wotpocnuš nejlěpjej.</p> <p>Až mogli šyroko ja glědaš na brjog Dnjepra, skały, až mogli šum ja rěki słyšaš, wižeš jeje žwaly.</p> <p>Gaž jo wotběžał do morja z winikowej' kšeju, potom akle, duša moja, měr ja w kraju změju.</p> <p>Wšykno pušču a cu lešeš gorjej wušym bogam, daniž njekšě wo nas wěžeš, pomagaju bludam.</p> <p>Położćo mě. A se zwignšo, roztergajšo rješaz, ze kšeju winikow se myjšo, taki jo moj wotkaz.</p> <p>Potom w lichotnem zas kraju bratš b'žo bratša rozměš. W njom se dajšo – ja was znaju – na mnjo chylku spomješ.</p> <p><i>Delnjoserbsce přel. Jurij KOCH</i></p>	<p>Hdyž (ja) wum-ru, to po-cho-waj-će <u>mje na</u> pa-hor-ku srědž šě-ro-ke-je šte-py, <u>na</u> lu-bej U-kra-i-nje,</p> <p>zo móhl (ja) płódne hona polow, Dněper a jeho brjohi widžeć, čuć a słyšeć, kak rjejo šumi.</p> <p>Hdyž wotnjese (wón) z Ukrainy do <u>módreho</u> morja njepräčelsku <u>krej</u>, wostaju ja pola a hory,</p> <p>wopušču wšo a poleču k Bohu samomu... pomodlič so...</p> <p>Pochowajće mje. Ha stańće, puta roztorhajće a z kreju njepräčelow swobodu (sej) wobkrepcće.</p> <p>Mnje pak w swójbje wulkej w swójbje swobodnej, nowej njezabudźće spominać z dobrym čichim słowom.</p> <p><i>Hornjoserbsce přel. Michal NAWKA</i></p>
Кобзар. Київ, 1981. С. 286.	Rozhlad. Budyšin, 1964. Čo. 3. S.73.	Rozhlad. Budyšin, 1987. Čo.11. S.331.	* Ateistiske słowa sym zamjelčal. ** Město "wulki" je w ludže tež "wilki"